

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16.01.2013, sp. zn. 31 Cdo 1571/2010, ECLI:CZ:NS:2013:31.CDO.1571.2010.1

Číslo: 39/2013

Právní věta: Účinnost přijetí návrhu na uzavření smlouvy ve smyslu § 44 odst. 1 obč. zák. může být dohodou stran určena k jinému okamžiku, než k okamžiku, kdy vyjádření souhlasu s obsahem návrhu dojde zpět navrhovateli smlouvy (oferentovi); to platí i pro zástavní smlouvu.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 16.01.2013

Spisová značka: 31 Cdo 1571/2010

Číslo rozhodnutí: 39

Číslo sešitu: 4

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Smlouva

Předpisy: § 43c odst. 1 obč. zák.

§ 43c odst. 2 obč. zák.

§ 44 odst. 1 obč. zák.

§ 45 odst. 1 obč. zák.

§ 46 odst. 2 obč. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Rozsudkem ze dne 10. 12. 2008 K r a j s k ý s o u d v B r n ě vyloučil ze soupisu majetku konkursní podstaty úpadkyně P., s. r. o., nemovitosti specifikované ve výroku rozhodnutí (dále též jen „nemovitosti“) (výrok I.) a rozhodl o nákladech řízení (výrok II.).

V r c h n í s o u d v O l o m o u c i rozsudkem ze dne 18. 11. 2009 změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobu zamítl (výrok první), a rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů (výrok druhý, třetí a čtvrtý).

Soudy vyšly z toho, že:

1) K. banka, a. s. (dále též jen „banka“), jako zástavní věřitelka, uzavřela s žalobci (jako zástavci) zástavní smlouvu k nemovitostem, datovanou dnem 22. 3. 2001 (dále též jen „první zástavní smlouva“), jejímž předmětem bylo zřízení zástavního práva k nemovitostem k zajištění pohledávek banky z titulu úvěrů, které banka poskytne pozdější úpadkyni v období do 31. 12. 2005.

2) Dne 23. 3. 2001 podali žalobci u tehdejšího Katastrálního úřadu B. návrh na vklad zástavního práva vyplývajícího z první zástavní smlouvy; tento vklad byl proveden 29. 3. 2001 s právními účinky k 23. 3. 2001.

3) První zástavní smlouvu opatřenou doložkou o vkladu zástavního práva do katastru nemovitostí převzala banka dne 3. 4. 2001.

4) Banka (jako zástavní věřitelka) uzavřela s žalobci (jako zástavci) zástavní smlouvu, datovanou dnem 6. 4. 2004 (dále též jen „druhá zástavní smlouva“), jejímž předmětem bylo zřízení zástavního práva k nemovitostem k zajištění pohledávek banky z titulu úvěrů, které banka poskytne pozdější úpadkyni v období do 31. 12. 2010.

5) Návrh na vklad zástavního práva vyplývajícího z druhé zástavní smlouvy datovaný dnem 6. 4. 2004 podali žalobci u Katastrálního úřadu pro Jihomoravský kraj, katastrální pracoviště B. dne 14. 4. 2004. Vklad tohoto zástavního práva byl proveden 3. 6. 2004 s právními účinky k 14. 4. 2004.

6) Druhou zástavní smlouvu opatřenou doložkou o vkladu zástavního práva do katastru nemovitostí obdržela banka dne 9. 6. 2004.

Jak soud prvního stupně dále zjistil, návrh první zástavní smlouvy vyhotovila banka dne 22. 3. 2001 a téhož dne byl za ni podepsán Ing. L. V. a H. H. Návrh první zástavní smlouvy byl předán synovi žalobců P. G., který jej doručil žalobcům. Žalobkyně M. G. podepsala tuto smlouvu dne 23. 3. 2001 a téhož dne byl podán návrh na vklad daného zástavního práva, k němuž byla první zástavní smlouva připojena, u příslušného katastrálního úřadu. P. G. podepsal první zástavní smlouvu až po výzvě katastrálního úřadu dne 28. 3. 2001.

Obdobně bylo postupováno v případě druhé zástavní smlouvy, jejíž návrh byl dle zjištění soudu vyhotoven bankou a podepsán osobami oprávněnými za banku jednat dne 6. 4. 2004. Žalobci tuto smlouvu podepsali před notářkou JUDr. M. M. dne 8. 4. 2004 a podali příslušnému katastrálnímu úřadu společně s návrhem na vklad zástavního práva dne 14. 4. 2004.

Na tomto skutkovém základě dospěl soud prvního stupně k závěru, podle něhož zástavní smlouvy nebyly uzavřeny, neboť akceptaci návrhů smluv žalobci bance neoznámili, ani jí nedoručili akceptované návrhy zástavních smluv. Předmětná zástavní práva proto nemohla vzniknout.

Přestože mají ustanovení o uzavírání smluv obsažená v občanském zákoníku dispozitivní charakter, v projednávané věci dle názoru soudu odlišný postup při uzavírání zástavních smluv mezi účastníky dohodnut nebyl. Ujednání obsažené v článku 12. 11. první zástavní smlouvy, respektive článku 7. 10. druhé zástavní smlouvy, podle něhož „smlouva nabývá platnosti a účinnosti dnem jejího podpisu“, za takovou dohodu považovat nelze, neboť jde o „obecné ujednání, které obsahuje většina uzavíraných obchodních smluv, aniž by tomuto ujednání smluvní strany přikládaly nějaký zvláštní význam“.

Odvolací soud naproti tomu zdůraznil, že vyhotovení návrhů zástavních smluv předcházelo jednání banky s žalobcem P. G., při němž bylo dohodnuto, jak má žalobce po převzetí všech vyhotovení smluv a návrhů na vklad postupovat – tj. „že je má opatřit podpisy obou zástavců a předat katastrálnímu úřadu“. Tento smluvený postup byl také u obou zástavních smluv dodržen.

Odvolací soud se ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, podle něhož má právní úprava uzavírání smluv dispozitivní charakter. Zásada smluvní autonomie podle odvolacího soudu dopadá též na kontraktační proces, neboť účelem a smyslem zákonných ustanovení jej upravujících je především předcházet nejistotě ohledně vzniku a obsahu smluvních závazkových vztahů v případech, kdy smluvní strany na úpravu daných otázek nepomyslely; u smluv uzavíraných tzv. distančním způsobem taktéž i ochrana oferenta před nejistotou, zda a kdy oblat návrh na uzavření smlouvy přijal. Smluvním stranám však nic nebrání, aby si tyto otázky v případě potřeby upravily dohodou odlišně.

Na rozdíl od soudu prvního stupně dospěl odvolací soud k závěru, podle něhož taková dohoda byla v projednávané věci mezi žalobci a bankou uzavřena, neboť banka vyjádřila vůli být vázána smlouvou, aniž by ji druhá smluvní strana vyrozuměla o přijetí návrhu, a namísto toho souhlasila s tím, že žalobci předají podepsanou smlouvu příslušnému katastrálnímu úřadu. Skutečnost, že žalobci akceptovali dohodnutý postup, vyplývá z jejich jednání, neboť postupovali zcela v souladu s „instrukcemi“ banky.

K uzavření obou zástavních smluv tak podle odvolacího soudu došlo nejpozději předložením podepsaných smluv katastrálnímu úřadu.

Při výkladu projevů vůle účastníků v průběhu kontraktačního procesu bylo přitom dle názoru odvolacího soudu nutné přihlídnout též k tomu, že smluvní strany jednaly s cílem uzavřít platné smlouvy a přivodit vznik zástavních práv, aby pozdější úpadkyně mohla čerpat zajišťovaný úvěr, což

dokládá též jejich prohlášení v návrzích na povolení vkladu, kde konstatují, že předkládají zástavní smlouvy a navrhují, aby byl podle nich proveden vklad zástavních práv do katastru nemovitostí.

Žalobci napadli rozhodnutí odvolacího soudu v celém rozsahu dovoláním, jehož přípustnost opírají o ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, uplatňujícíe přitom dovolací důvody dle § 241a odst. 2 a 3 o. s. ř. a navrhují, aby rozhodnutí odvolacího soudu bylo zrušeno a věc byla vrácena tomuto soudu k dalšímu řízení.

Vada řízení, jež mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, spočívá dle dovolatelů v tom, že odvolací soud dospěl k jinému skutkovému závěru oproti soudu prvního stupně, když uvedl, že mezi účastníky byla uzavřena dohoda o způsobu uzavření zástavních smluv, ačkoliv zopakoval dokazování pouze spisy Katastrálního úřadu pro Jihomoravský kraj, katastrální pracoviště B., z nichž uvedený skutkový závěr nevyplývá. Postupoval tak dle názoru dovolatelů v rozporu s občanským soudním řádem, neboť daná (odlišná) skutková zjištění dovedl z důkazů, které nezopakoval, přičemž dokazování ohledně předmětných skutečností ani nedoplnil.

Dovolatelé nesouhlasí se závěrem, podle něhož ustanovení zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, týkající se uzavírání smluv, mají dispozitivní charakter. Poukazují na judikaturu Nejvyššího soudu namítají, že jde o normy kogentní, určující nezbytný právní rámec předcházející a směřující ke vzniku smlouvy, když si dle jejich názoru lze těžko představit takovou konstrukci, kterou lze vyloučit ustanovení § 43c odst. 2, § 44 odst. 1 či § 45 odst. 1 obč. zák. Dispozitivnost některých ustanovení přitom zákon dle dovolatelů jasně označuje vymezením možnosti stran dohodnout se jinak.

Dovolatelé dovozují, že smlouvy, pro které zákon obligatorně stanoví písemnou formu, vznikají mezi nepřítomnými účastníky až ve chvíli, kdy podepsaný přijatý návrh, nebo písemná zpráva o přijetí návrhu, dojde navrhovateli. K uzavření zástavní smlouvy tak dle názoru dovolatelů nedojde v důsledku jakéhokoliv včasného prohlášení obláta o přijetí návrhu, ale jen v důsledku prohlášení projeveného písemnou formou.

V projednávané věci tak ani jedna ze zástavních smluv nemohla být uzavřena, neboť navrhovateli (bance) projev vůle žalobců před „vkládáním“ zástavního práva do katastru nemovitostí nikdy nedošel.

Dovolatelé zpochybňují též závěr, podle něhož zástavní práva mohla vzniknout i za situace, kdy by obligační účinky zástavních smluv nastaly až po jejich účincích věcněprávních. Namítají, že (smluvní) zástavní právo vzniká na základě složené právní skutečnosti (zástavní smlouvy ve spojení s rozhodnutím o vkladu práva do katastru nemovitostí), která „nemůže fungovat v libovolném pořadí“. Smlouva, v níž jsou práva tvořící předmět vkladu do katastru obsažena, tak musí být dle dovolatelů platná a účinná nejpozději ke dni podání návrhu na vklad, neboť k tomuto dni se váží účinky vkladu.

Dovolatelé konečně namítají, že žádná dohoda o způsobu uzavření zástavních smluv mezi účastníky sjednána nebyla. Taková dohoda by se dle názoru dovolatelů sama musela řídit ustanoveními o uzavírání smluv, z provedeného dokazování však dle jejich názoru nevyplývá, že by banka vyhotovila příslušný smluvní návrh adresovaný žalobcům a že tito jej akceptovali.

Žalovaný ve vyjádření k dovolání uvádí, že rozhodnutí odvolacího soudu považuje za správné, a navrhuje, aby bylo dovolání odmítnuto, popřípadě zamítnuto.

N e j v y š š í s o u d dovolání proti části rozsudku odvolacího soudu o nákladech řízení odmítl, ve zbývajícím rozsahu dovolání zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Tříčlenný senát č. 29, který měl podle rozvrhu práce Nejvyššího soudu dovolání projednat a rozhodnout o něm, rozhodl o postoupení věci (dle § 20 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů) k rozhodnutí velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia (dále též jen „velký senát“), s tím, že při posouzení otázky obecných předpokladů vzniku smlouvy dospěl k právnímu názoru odlišnému od toho, který byl vyjádřen v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 14. 12. 1999, sp. zn. [22](#)

[Cdo 114/99](#), uveřejněném pod číslem 17/2001 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 17/2001“), který je, stejně jako dále citovaná rozhodnutí Nejvyššího soudu, vydaná po 1. 1. 2001, veřejnosti dostupný na webových stránkách Nejvyššího soudu.

Velký senát pak věc projednal a rozhodl o ní v souladu s ustanoveními § 19 a § 20 odst. 1 uvedeného zákona.

V rozsahu, ve kterém dovolání směřuje proti druhému, třetímu a čtvrtému výroku rozsudku odvolacího soudu o nákladech řízení před soudy obou stupňů, je Nejvyšší soud bez dalšího odmítl jako objektivně nepřipustné (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2002, sp. zn. [29 Odo 874/2001](#), uveřejněné pod číslem 4/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Dovolání proti prvnímu výroku rozsudku odvolacího soudu ve věci samé je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř.; není však důvodné.

Jelikož v projednávané věci je dovolání přípustné, zabýval se Nejvyšší soud nejprve tím, zda řízení netrpí vadami uvedenými v ustanovení § 242 odst. 3 o. s. ř., které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

Námítku dovolatelů, podle níž odvolací řízení trpí vadou ve smyslu § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř., neboť odvolací soud nezopakoval dokazování provedené soudem prvního stupně, přestože na jeho základě dospěl k odlišnému - dle názoru dovolatelů skutkovému - závěru, podle něhož byla mezi účastníky uzavřena dohoda o specifickém postupu při uzavírání zástavních smluv, Nejvyšší soud důvodnou neshledal, neboť uvedený závěr je - oproti mínění dovolatelů - závěrem právním, jenž vychází ze skutkových zjištění, ke kterým dospěl již soud prvního stupně.

Ze skutkových zjištění soudu prvního stupně vyplývá, že mezi bankou a žalobcem P. G. probíhala jednání, na nichž žalobce „dostal pokyny, že má zajistit na zástavní smlouvy podpisy své ženy, ověřit podpisy a podepsané s návrhem na provedení vkladu předložit katastru nemovitostí“ (str. 6 odst. 1 rozsudku soudu prvního stupně), stejně jako zjištění, že „samotnou smlouvu (první zástavní smlouvu) podepisovala paní G. v autě a následně byla ověřena pravost jejího podpisu v Brně (...). Svědek potom smlouvu odvezl na katastr nemovitostí“ (str. 7 odst. 1 rozsudku soudu prvního stupně). „Vzápětí byl P. G. kontaktován katastrálním úřadem a podle jejich pokynu se na Katastrální úřad B. dostavil a smlouvu zde podepsal.

Rovněž zajistil uznání pravosti svého podpisu u notářky JUDr. S. a smlouvu obratem ještě téhož dne vrátil katastrálnímu úřadu. Obdobně bylo postupováno i při uzavírání zástavní smlouvy v roce 2004 (...). Jeho manželka přijela z Luhačovic a před notářkou oba návrh smlouvy podepsali. Smlouvu potom pan G. zanesl na katastr.“ (str. 6 odst. 1 rozsudku soudu prvního stupně).

Uzavřel-li odvolací soud na základě výše uvedených skutečností, že „vyjádřila-li banka vůli být vázána smlouvou, aniž by ji druhá strana vyrozuměla o přijetí návrhu, a namísto toho souhlasila s tím, že žalobci podepsanou smlouvu předají třetí osobě (katastrálnímu úřadu), nelze než tuto vůli stran respektovat jako přípustné odchylné ujednání o způsobu uzavření smlouvy mezi nepřítomnými“, jde o právní závěr, podle něhož byly naplněny předpoklady vzniku smlouvy vymezené v ustanovení § 43c odst. 1 obč. zák., ve spojení s § 44 odst. 1 a 3 obč. zák. a mezi účastníky došlo k uzavření dohody o odlišném postupu při uzavírání zástavních smluv.

Ustanovení § 213 odst. 2 o. s. ř., jež vymezuje situaci, za níž je odvolací soud povinen zopakovat dokazování, tak na projednávanou věc nedopadá, neboť odvolací soud se odchýlil pouze od právních, nikoliv též od skutkových, závěrů soudu prvního stupně.

Jelikož z obsahu spisu nevyplývají ani žádné jiné vady, k jejichž existenci dovolací soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), zabýval se Nejvyšší soud - v hranicích právních otázek vymezených dovoláním - tím, zda je dán dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

1) K dispozitivní povaze některých ustanovení o uzavírání smluv (in abstracto).

S ohledem na okamžik zahájení procesu uzavírání první zástavní smlouvy je pro další úvahy

Nejvyššího soudu rozhodný výklad uvedených ustanovení ve znění účinném k 22. 3. 2001, tedy výklad občanského zákoníku naposledy ve znění zákona č. 367/2000 Sb. Daná ustanovení (s výjimkou § 157 odst. 1 obč. zák.) přitom byla účinná v témže znění i v době uzavírání druhé zástavní smlouvy. Z ustanovení § 2 odst. 3 obč. zák. vyplývá, že účastníci občanskoprávních vztahů si mohou vzájemná práva a povinnosti upravit dohodou odchylně od zákona, jestliže to zákon výslovně nezakazuje a jestliže z povahy ustanovení zákona nevyplývá, že se od něj nelze odchýlit.

Z ustanovení § 43c obč. zák. se podává, že včasné prohlášení učiněné osobou, které byl návrh určen, nebo jiné její včasné jednání, z něhož lze dovodit její souhlas, je přijetím návrhu (odstavec 1). Včasné přijetí návrhu nabývá účinnosti okamžikem, kdy vyjádření souhlasu s obsahem návrhu dojde navrhovateli. Přijetí lze odvolat, jestliže odvolání dojde navrhovateli nejpozději současně s přijetím (odstavec 2).

Podle ustanovení § 44 obč. zák. smlouva je uzavřena okamžikem, kdy přijetí návrhu na uzavření smlouvy nabývá účinnosti. Mlčení nebo nečinnost samy o sobě neznamenají přijetí návrhu (odstavec 1). Je-li návrh určen dvěma nebo více osobám, a z jeho obsahu vyplývá, že úmyslem navrhovatele je, aby všechny osoby, kterým je návrh určen, se staly stranou smlouvy, je smlouva uzavřena, jestliže všechny tyto osoby návrh přijmou (odstavec 3).

Z ustanovení § 45 odst. 1 obč. zák. pak plyne, že projev vůle působí vůči nepřítomné osobě od okamžiku, kdy jí dojde.

Podle ustálené judikatury Ústavního soudu princip autonomie vůle je nutné chápat též jako subjektivní právo jednotlivce na to, aby veřejná moc respektovala autonomní projevy jeho osobnosti, včetně projevů volních, které mají odraz v jeho konkrétním jednání, pokud takové jednání není zákonem výslovně zakázáno. Obecné soudy si při interpretaci jednoduchého práva musejí počínat tak, aby formalistickým výkladem právních norem nezasáhly do práva jednotlivce činit vše, co mu zákon výslovně nezakazuje, a nebýt nucen činit, co zákon výslovně neukládá. Porušení tohoto práva se orgán státní moci dopustí i tehdy, pokud formalistickým výkladem norem jednoduchého práva odepře autonomnímu projevu vůle smluvních stran důsledky, které smluvní strany takovým projevem zamýšlely ve své právní sféře vyvolat (srov. např. náleží Ústavního soudu ze dne 5. 10. 2005, sp. zn. [II. ÚS 691/04](#), uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod číslem 191, svazku 39, str. 37, náleží Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2004, sp. zn. [I. ÚS 113/04](#), uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod číslem 63, svazku 33, str. 129, či náleží Ústavního soudu ze dne 12. 5. 2004, sp. zn. I. ÚS 167/2004, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod číslem 70, svazku 33, str. 197; tato rozhodnutí jsou dostupná též na webových stránkách Ústavního soudu).

Z judikatury Nejvyššího soudu přitom plyne závěr, podle něhož normy občanského práva jsou podle výslovné úpravy § 2 odst. 3 obč. zák. zásadně normami dispozitivního charakteru. Jen tak je totiž subjektům občanskoprávních vztahů umožněno, aby si v souladu s uplatňující se zásadou autonomie vůle, a tedy se svobodným individuálním rozhodováním a právem na sebeurčení, mohly v podmínkách tržního hospodářství, volné soutěže a konkurence smlouvou svobodně uspořádat občanskoprávní vztahy a jejich obsah odchylně od občanského zákoníku. Tak mohou subjekty občanskoprávních vztahů nejlépe realizovat vlastní osobní a hospodářské představy a záměry v souladu s jejich individuálními zájmy, potřebami a preferencemi. To tedy znamená, že v první řadě je rozhodující to, co si účastníci konkrétního občanskoprávního vztahu dohodli (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 1998, sp. zn. 3 Cdon 1398/96, uveřejněný v časopise Právní rozhledy číslo 4, ročníku 1999, str. 204 nebo rozsudek ze dne 28. 11. 2001, sp. zn. [33 Odo 714/2001](#), uveřejněný pod číslem 1/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Ustanovení § 43a až § 45 obč. zák. stanoví obecný postup budoucích smluvních stran při uzavírání konkrétní smlouvy; s ohledem na princip právní jistoty a z něho plynoucího požadavku na předvídatelnost následků právních úkonů zákon rovněž stanoví důsledky, které obecně nastanou, jestliže zde vymezené podmínky dodrženy nejsou.

Smlouva jako dvoustranný či vícestranný právní úkon vzniká dosažením konsensu, tj. úplným a bezpodmínečným přijetím (akceptací) návrhu na uzavření smlouvy (nabídky, oferty). Vznik smlouvy tak předpokládá existenci tří postupně za sebou jdoucích aktů: 1) návrh - nabídku, ofertu, 2) přijetí

návrhu - akceptaci a 3) vzájemnou shodu vůle subjektů - konsensus (v literatuře srov. např. Hulmák, M. Uzavírání smluv v civilním právu, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 49 a násl.).

Písemnost přijetí návrhu smlouvy (resp. písemnost smlouvy jako takové) pak není předpokladem vzniku smlouvy, ale jde o náležitost daného právního úkonu; následkem nedostatku obligatorní písemné formy proto není skutečnost, že tento právní úkon nevznikl (jak dovozují dovolatelé), ale absolutní neplatnost - již vzniklého - právního úkonu (srov. § 40 odst. 1 obč. zák.).

Při posouzení nezbytných podmínek vzniku (uzavření) smlouvy mezi nepřítomnými osobami dospěl velký senát Nejvyššího soudu k závěru, podle něhož touto podmínkou není skutečnost, že oblatem akceptovaný návrh došel zpět oferentovi, tehdy, bylo-li mezi stranami ujednáno, že akceptace návrhu smlouvy nabývá účinnosti k jinému okamžiku. I v takové situaci totiž jsou naplněny všechny podmínky vzniku smlouvy - tj. návrh smlouvy, jeho přijetí a rovněž konsens účastníků ohledně obsahu smlouvy.

Ustanovení § 43c odst. 2 obč. zák., ve spojení s § 45 odst. 1 obč. zák., výslovně nezakazuje možnost účastníků upravit okamžik vzniku smlouvy odlišně. Ani z povahy označených ustanovení dle názoru Nejvyššího soudu nevyplývá, že se od nich nelze odchýlit.

Je-li hlavním účelem ustanovení § 43c odst. 1 a 2 a § 45 odst. 1 obč. zák. - jak správně uvedl odvolací soud - ochrana oferenta před nejistotou, zda a kdy oblat ofertu přijal, pak tento účel nemůže bránit tomu, aby oferent výslovně vyjádřil svou vůli být vázán akceptovaným návrhem i za jiných - předem sjednaných - podmínek; jinak řečeno, aby si účastníci dohodou určili okamžik vzniku smlouvy jinak, než k okamžiku dojití akceptovaného návrhu oferentovi.

Opačný závěr, podle něhož je vznik smlouvy mezi nepřítomnými účastníky možný pouze k okamžiku, kdy akceptovaný návrh dojde oferentovi, by vedl k absurdnímu závěru, podle něhož je „oferent chráněn kogentností ustanovení § 43c odst. 2 obč. zák., ve spojení s § 45 odst. 1 obč. zák., i proti své, výslovně vyjádřené, odlišné vůli“. Takový závěr však Nejvyšší soud považuje za ryze formalistický, bezdůvodně zasahující do autonomie vůle dotčených účastníků a odporující zásadě potius valeat actus quam pereat.

Přestože Nejvyšší soud nemá pochybnost o dispozitivní povaze uvedených ustanovení, poukazuje nadto rovněž na skutečnost, že při pochybnostech, zda je občanskoprávní norma kogentního nebo dispozitivního charakteru, je třeba dát v souladu se zásadami, kterými jsou občanské právo a občanský zákoník ovládány (srov. zejména princip obecné svobody - autonomie jednání zakotvený v článku 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod), přednost závěru, že norma má dispozitivní charakter (srov. Švestka, J., Spáčil, J., Škárková, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 58).

Lze proto uzavřít, že účinnost přijetí návrhu na uzavření smlouvy ve smyslu § 44 odst. 1 obč. zák. může být (jde-li o smlouvu, u níž projevy účastníků nemusí být na téže listině, srov. § 46 odst. 2 větu druhou obč. zák.) dohodou stran určena k jinému okamžiku, než k okamžiku, kdy vyjádření souhlasu s obsahem návrhu dojde zpět navrhovateli; to platí i pro zástavní smlouvu, jejíž vznik byl posuzován v dané věci. Účastníci budoucí smlouvy uzavírané tzv. distančním způsobem se mohou též dohodnout, že projev vůle obláta (přijetí návrhu smlouvy) působí vůči oferentovi za jiných podmínek, než od okamžiku, kdy mu tento projev „dojde“, neboť výslovnému projevu vůle oferenta, být vázán návrhem za jiných (předem dohodnutých) podmínek, povaha ustanovení § 45 odst. 1 obč. zák. nebrání. Na tomto závěru ničeho nemění ani skutečnost, že uzavíraná smlouva má obligatorně písemnou formu, neboť povinnost obláta doručit písemné prohlášení o přijetí návrhu smlouvy nebo písemně akceptovaný návrh smlouvy zpět oferentovi zákon nevymezuje.

Pouze pro úplnost a nad rámec výše uvedených skutečností, jež vedly k závěru o dispozitivní povaze § 43c odst. 2 a § 45 odst. 1 obč. zák., Nejvyšší soud dodává, že o uvedený závěr se opírá též platná úprava uzavírání smluv obsažená v zákoně č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku, který výslovně v ustanovení § 1744 určuje, že „s přihlédnutím k obsahu nabídky nebo k praxi, kterou strany mezi sebou zavedly, nebo je-li to obvyklé, může osoba, které je nabídka určena, nabídku přijmout tak, že se podle ní zachová, zejména poskytne-li nebo přijme-li plnění. Přijetí nabídky je účinné v okamžiku, kdy k jednání došlo, došlo-li k němu včas“.

Opačný názor, jenž vychází z premisy, podle níž ustanovení občanského zákoníku upravující pravidla kontraktace jsou kogentní povahy, není – oproti mínění předkládajícího senátu – vyjádřen v R 17/2001; v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2010, sp. zn. [30 Cdo 4817/2008](#) (na který posléze odkazuje rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2010, sp. zn. [30 Cdo 1244/2009](#) a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2010, sp. zn. [30 Cdo 2722/2009](#)) je však R 17/2001 tímto způsobem vykládáno, takže důvod k předložení věci velkému senátu byl objektivně dán.

2) K dohodě účastníků o specifickém způsobu uzavření zástavních smluv (in concreto).

Podle § 35 obč. zák. projev vůle může být učiněn jednáním nebo opomenutím; může se stát výslovně nebo jiným způsobem nevzbuzujícím pochybnosti o tom, co chtěl účastník projevit (odstavec 1). Právní úkony vyjádřené slovy je třeba vykládat nejenom podle jejich jazykového vyjádření, ale zejména též podle vůle toho, kdo právní úkon učinil, není-li tato vůle v rozporu s jazykovým projevem (odstavec 2). Právní úkony vyjádřené jinak než slovy se vykládají podle toho, co způsob jejich vyjádření obvykle znamená. Přitom se přihlíží k vůli toho, kdo právní úkon učinil, a chrání se dobrá víra toho, komu byl právní úkon určen (odstavec 3).

Podle § 145 odst. 2 obč. zák. obvyklou správu majetku náležejícího do společného jmění manželů může vykonávat každý z manželů. V ostatních záležitostech je třeba souhlasu obou manželů; jinak je právní úkon neplatný.

Z ustanovení § 156 odst. 1 obč. zák. vyplývá, že zástavní právo vzniká na základě písemné smlouvy (§ 552), soudem schválené dohody o vypořádání dědictví nebo na základě rozhodnutí soudu nebo správního úřadu. Zástavní právo může vzniknout také ze zákona.

Podle § 157 odst. 1 obč. zák. zástavní právo k nemovitostem vzniká vkladem do katastru nemovitostí, pokud zákon nestanoví jinak.

Z ustanovení § 157 odst. 1 obč. zák., ve znění účinném k 6. 4. 2004, vyplývá, že zástavní právo k nemovitým věcem a k bytům nebo nebytovým prostorům ve vlastnictví podle zvláštního právního předpisu vzniká vkladem do katastru nemovitostí, nestanoví-li zákon jinak.

Již v rozsudku ze dne 14. 6. 2006, sp. zn. [31 Cdo 2808/2004](#), uveřejněném pod číslem 46/2007 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, Nejvyšší soud formuloval a odůvodnil závěr, podle něhož obligační účinky kupní nebo jiné smlouvy o převodu vlastnictví k nemovitosti představují předpoklad, aby nastaly (mohly nastat) její účinky věcné (věcněprávní), a bez účinků obligačních nevznikají (nemohou vzniknout) ve vztahu ke smlouvě účinky věcné (věcněprávní); účinky obligační tedy jsou jedním z předpokladů pro účinky věcné (srov. v této souvislosti rovněž důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 24. 3. 2010, sp. zn. [21 Cdo 993/2009](#), či usnesení ze dne 27. 4. 2011, sp. zn. [29 Cdo 5294/2009](#)). Promítnuto do poměrů projednávané věci to znamená, že zástavní práva vyplývající ze zástavních smluv mohla vzniknout pouze tehdy, byly-li zástavní smlouvy uzavřeny dříve než bylo zástavní právo podle nich vloženo do katastru nemovitostí. Vzhledem k tomu, že žádný z účastníků v dovolacím řízení nezpochybnil skutkový závěr odvolacího soudu (jakož i soudu prvního stupně), podle něhož banka před podáním návrhu na vklad zástavních práv neobdržela žalobci akceptovaný návrh zástavních smluv, zabýval se Nejvyšší soud dále tím, zda ob stojí závěr odvolacího soudu, podle něhož účastníci uzavřeli dohodu o specifickém způsobu uzavření zástavních smluv.

Oproti mínění dovolatelů dospěl Nejvyšší soud k závěru, že názor odvolacího soudu, podle něhož taková dohoda byla mezi účastníky v projednávané věci uzavřena, vyplývá z dokazování a odpovídá v řízení učiněným skutkovým zjištěním.

Z účastnické výpovědi P. G. se podává, že jmenovaný dostal od banky jak v roce 2001, tak v roce 2004 již podepsané návrhy zástavních smluv současně s pokyny, že „mám zajistit na zástavní smlouvy podpisy své ženy, ověřit podpisy a podepsané s návrhem na provedení vkladu předložit katastru, přičemž mám zaplatit kolek 500 Kč. Byl jsem informován, že poté, kdy katastr zástavní práva zapíše, bude realizována úvěrová smlouva a povoleno čerpání finančních prostředků“. Na uvedená skutková zjištění lze přitom usuzovat též z účastnické výpovědi M. G. a svědecké výpovědi P. G. ml.

Nejvyšší soud sdílí závěr odvolacího soudu, podle něhož uvedené „pokyny“ banky představují výslovný projev vůle banky jakožto navrhovatelky zástavních smluv, podle něhož banka netrvá na

tom, aby jí žalobci akceptovaný návrh smluv vrátili zpět, ale navrhuje sjednat okamžik účinnosti přijetí návrhu – tedy okamžik vzniku zástavních smluv – k okamžiku jejich podpisu žalobci, respektive nejpozději k okamžiku zahájení řízení o povolení vkladu těchto zástavních práv.

Z účastnických výpovědí žalobců, svědka P. G. ml., obsahu zástavních smluv, ale též obsahu spisů Katastrálního úřadu pro Jihomoravský kraj, katastrální pracoviště B., přitom plyne, že žalobci akceptovali daný návrh banky na odlišný způsob uzavření zástavních smluv, a to svým jednáním, neboť sjednaným způsobem v případě obou zástavních smluv postupovali – tj. podepsali zástavní smlouvy, své podpisy nechali ověřit (respektive druhou zástavní smlouvu podepsali přímo před notářkou) a podali společně s návrhy na vklad předmětných zástavních práv u příslušného katastru nemovitostí.

Skutečnost, že akceptované návrhy obou zástavních smluv nedošly před zahájením řízení o povolení vkladu zástavních práv do katastru nemovitostí do sféry dispozice banky, tak není překážkou vzniku zástavních smluv, neboť jejich účastníci se dohodli na specifickém (odlišném) postupu při uzavírání zástavních smluv.

V případě druhé zástavní smlouvy obligační účinky nastaly před účinky věcněprávními, a zástavní práva podle této smlouvy proto platně vznikla s účinností ke dni podání návrhů na vklad těchto práv do katastru nemovitostí.

Na závěru, podle něhož platně vzniklo též zástavní právo vyplývající z první zástavní smlouvy, přitom nemůže ničeho změnit ani skutečnost, že první zástavní smlouva byla ke dni podání návrhu na vklad podepsána pouze žalobkyní M. G.

V projednávané věci není sporu o tom, že žalobce P. G. s uzavřením první zástavní smlouvy souhlasil, neboť s bankou podmínky jejího uzavření sjednával, její neplatnosti se nikdy nedovolal a naopak ji po výzvě katastrálního úřadu před povolením vkladu zástavního práva dne 28. 3. 2001 podepsal. Jeho podpisem byla kontraktace i ohledně první zástavní smlouvy završena – došlo ke vzniku této smlouvy a nastaly její obligační účinky. Zástavní právo podle první zástavní smlouvy vzniklo vkladem do katastru nemovitostí, provedeným katastrálním úřadem následujícího dne (29. 3. 2001). Tím první zástavní smlouva nabyla i věcněprávních účinků; nikoli však ke dni zahájení řízení o povolení vkladu zástavního práva podle této smlouvy do katastru nemovitostí, ale až ke dni svého vzniku (28. 3. 2001). Jelikož první zástavní smlouva byla uzavřena až podpisem P. G., nemohly věcněprávní účinky této smlouvy nastat dříve (ani později), ale jedinečně současně s účinky obligačními. Skutečnost, že katastrální úřad v doložce o vkladu zástavního práva do katastru nemovitostí podle první zástavní smlouvy uvedl, že účinky vkladu nastaly ke dni podání návrhu (23. 3. 2001), který předcházal dni vzniku smlouvy, pak sama o sobě neznámá, že zástavní právo podle této smlouvy nevzniklo.

Právní posouzení věci odvolacím soudem je tudíž správné a dovolací důvod dle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. není dán.

V rovině dovolacího důvodu dle § 241a odst. 3 o. s. ř. pak dovolatelé neuplatňují jiné argumenty než ty, se kterými se Nejvyšší soud vypořádal (jako s nedůvodnými) v mezích dovolacích důvodů dle § 241a odst. 2 o. s. ř.

Nejvyšší soud proto dovolání podle ustanovení § 243b odst. 2, části věty před středníkem, o. s. ř. zamítl.

Výroky o náhradě nákladů dovolacího řízení se opírají o ustanovení § 243b odst. 5, § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 o. s. ř., když dovolání žalobců bylo zamítnuto, čímž žalovanému a vedlejší účastníci vystupující na jeho straně vzniklo právo na náhradu účelně vynaložených nákladů dovolacího řízení. Z obsahu spisu pak vyplývá, že náklady dovolacího řízení vznikly pouze žalovanému. Ty sestávají z odměny za zastupování advokátem za řízení v jednom stupni (dovolací řízení), jež podle ustanovení § 8, § 10 odst. 3 a § 18 odst. 1 vyhlášky č. 484/2000 Sb., ve znění účinném do 29. 2. 2012, činí 4500 Kč, a z paušální částky náhrady hotových výdajů ve výši 300 Kč za jeden úkon právní služby (vyjádření k dovolání) podle ustanovení § 13 odst. 3 vyhlášky č. 177/1996 Sb. Spolu s náhradou za 22% daň z přidané hodnoty ve výši 1008 Kč podle ustanovení § 137 odst. 3 o. s. ř. tak dovolací soud přiznal žalovanému k tíži dovolatelů částku 5808 Kč.

Rozhodné znění občanského soudního řádu, podle kterého Nejvyšší soud dovolání projednal a

rozhodl o něm (do 31. 12. 2007), se podává z ustanovení § 432 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobu jeho řešení (insolvenčního zákona), podle kterého se pro konkursní a vyrovnací řízení zahájená před účinností tohoto zákona (a tudíž i pro spory vedené na jejich základě) použijí dosavadní právní předpisy, tedy vedle zákona o konkursu a vyrovnání ve znění účinném do 31. 12. 2007 i občanský soudní řád v témže znění (srov. k tomu též důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2010, sp. zn. [29 Cdo 3375/2010](#), uveřejněného pod číslem 41/2011 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek).